

TNTL

Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde

Uitgegeven vanwege de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde te Leiden

Deel 133 (2017), afl. 3

Uitgeverij Verloren

ISSN 0040-7550

TNTL verschijnt viermaal per jaar; een jaargang bevat tenminste 320 bladzijden.

Redactie

dr. S. Bax, dr. Y. van Dijk (redacteur boekbeoordelingen), dr. C.J. van der Haven, dr. M. Hogenbirk, M. Kestemont (webredacteur), dr. P.H. Moser, dr. F. Van de Velde, dr. H. Van de Velde, dr. F.P. Weerman, dr. M. van Zoggel

Redactieraad

dr. B. Besamusca (Utrecht), dr. L.M.E.A. Cornips (Amsterdam), dr. P. Couttenier (Antwerpen), dr. D. De Geest (Leuven), dr. R. Howell (Madison, WI), dr. M. Hüning (Berlijn), dr. A.B.G.M. van Kalmthout (Amsterdam), dr. M. Kemperink (Groningen), dr. J. Konst (Berlijn), dr. E.J. Krol (Praag), dr. M. van Oostendorp (Amsterdam), dr. H.-J. Schiewer (Freiburg), dr. A. van Strien (Amsterdam), dr. M. Van Vaeck (Leuven), dr. B. Vervaeck (Leuven), dr. R. Willemyns (Brussel)

Redactiesecretariaat

Huygens Instituut der KNAW

t.a.v. dr. M. van Zoggel

Postbus 10855

1001 EW Amsterdam

redactiesecretaris@tntl.nl

Abonnementen

Regulier €60,-; studenten en onderzoekers (AIO's & OIO's) €40,-; instellingen €90,- (telkens per jaargang, incl. verzendkosten). Abonnees buiten de Benelux wordt €10,- verzendkosten in rekening gebracht. Losse nummers kosten €15,-.

Uitgever en abonnementenadministratie

Uitgeverij Verloren, Torenlaan 25, 1211 JA Hilversum, www.verloren.nl

telefoon 035-6859856, e-mail info@verloren.nl

rekening NL44INGB0004489940

Auteursrechten

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. No part of this publication may be reproduced in any form without written permission from the publisher.

‘Ni yao shenme? Patatje?’

Gezinstaalbeleid en meertalige praktijken in een Chinees migrantengezin

Abstract – This paper investigates the family language policy of a Chinese immigrant family living in Flanders. Interviews and interactional data shed light on how the parents plan their children’s language education within the home context and the factors that influence their choices in this regard. The data also reveal the extent to which the parents are successful at implementing their policy, which is continuously being negotiated interactionally by both the parents and their children, giving rise to an incipient hybrid family language repertoire.

1 Inleiding

De eenentwintigste-eeuwse West-Europese samenleving wordt gekenmerkt door een groeiende etnisch-culturele diversiteit. Door die superdiversiteit (Vertovec 2007; Geldof 2013; maar zie Pavlenko ter perse) vormen transnationale en meertalige gezinnen steeds minder een uitzondering. Met name gezinnen in een diasporische context worden geconfronteerd met een omgeving waarin de maatschappelijke omgangstaal (of -talen) (deels) verschillend is van de thuistaal (of -talen), en ouders maken al dan niet bewust keuzes over welke taal (of talen) ze met hun kinderen wensen te spreken. De ouderlijke taalwensen evolueren niet enkel over de tijd, ze contrasteren bovendien vaak met het eigenlijke taalgebruik binnen het gezin. Daarbij speelt de respons van de kinderen op het ouderlijke taalgebruik een belangrijke rol. In deze bijdrage bespreken we de resultaten van een gevalstudie over het gezinstaalbeleid (*Family Language Policy*, zie o.a. King, Fogle & Logan-Terry 2008; Smith-Christmas 2016) en de meertalige praktijken van een Chinees migrantengezin in Vlaanderen. De opzet is om na te gaan welke factoren het gerapporteerde taalbeleid binnen dit gezin beïnvloeden en in hoeverre dit gerapporteerde taalbeleid al dan niet contrasteert met de talige praktijken, met specifieke aandacht voor de manier waarop de kinderen omgaan met de taalkeuzes van hun ouders (en vice versa). Hiertoe verzamelden we zowel interviewdata als interactionele data. Met deze studie willen we een empirische bijdrage leveren aan onderzoek naar de factoren die een invloed uitoefenen op de taalverwerving van kinderen in meertalige gezinnen, en naar de processen die het behoud of het verdwijnen van minderheidstalen in de hand werken.

* De data die gebruikt worden in dit artikel werden verzameld in het kader van het Masterproefonderzoek van Lin-Hua Yao (KULeuven Campus Brussel, academiejaar 2014-2015).

2 Gezinstaalbeleid

Onderzoek naar gezinstaalbeleid combineert inzichten van onderzoek naar kindertaalverwerving met die van onderzoek naar taalpolitiek en taalbeleid, en verschaft ons inzicht in ‘how languages are managed, learned, and negotiated within families’ (King e.a. 2008: 907).¹ Hoewel er reeds heel wat onderzoek is gevoerd naar het taalverwervingsproces van tweetalige kinderen (zie o.a. De Houwer 1983 en 2009; Lanza 2007), gebeurde dit zelden met het gezin als onderzoekseenheid. Nochtans vormt het gezin een belangrijke context voor het taalverwervingsproces en de taal-socialisatie van meertalige kinderen (De Houwer 2004 en 2007; Gardner-Chloros 2009). King e.a. (2008: 907) definiëren gezinstaalbeleid als ‘explicit and overt planning in relation to language use within the home among family members’, maar in heel wat gezinnen is er vaak weinig tot geen expliciete, bewuste planning (Fogle & King 2013). Die gezinnen voeren wel een *de facto* beleid dat zich manifesteert in de talige praktijken tussen de gezinsleden. Het gezinstaalbeleid heeft bovendien een dynamisch karakter – denken we maar aan hoe intergenerationele taalverschuivingen tot stand komen – waarbij ook de rol van de kinderen in dit proces niet onderschat mag worden (Pan 1995; Luyckx 2003 en 2005; Gafaranga 2010; Fogle & King 2013). Ten slotte spelen de taalpraktijken ook een rol in het doorgeven van bepaalde culturele waarden. Onderzoek naar gezinstaalbeleid brengt dus niet louter talige aspecten in kaart, het belicht ook het verband met identiteit.

Een interessante insteek om gezinstaalbeleid te bestuderen is Spolsky’s theoretische kader voor taalbeleid (2004). Dit kader onderscheidt drie componenten die nauw met elkaar samenhangen: (i) taalideologieën (wat individuen denken over taal), (ii) taalmanagement (wat individuen of groepen proberen of wensen te doen met taal, eventueel geuit in een *declared language policy* (Shohamy 2006)) en (iii) taalpraktijken (wat individuen doen met taal). Tussen deze drie componenten bestaat een complexe en dynamische wisselwerking (Spolsky 2004; zie ook Johnson 2013; Johnson & Ricento 2013). Hieronder bespreken we deze drie componenten uitvoeriger en passen we ze toe op gezinstaalbeleid.

(i) Taalideologieën

Het gezinstaalbeleid wordt ontwikkeld op basis van de ideologieën die ouders hebben over de talen die ze spreken (Curd-Christiansen 2009; King e.a. 2008; Spolsky 2004). Kroskrity (2004) definieert taalideologieën als volgt:

These conceptions, whether explicitly articulated or embodied in communicative practice, represent incomplete, or ‘partially successful’, attempts to rationalize language usage; such rationalizations are typically multiple, context-bound, and necessarily constructed from the sociocultural experience of the speaker (Kroskrity 2004: 496).

Taalideologieën vloeien voort uit de sociaal-culturele ervaringen van de spreker en zijn gebonden aan de maatschappelijke context. Vaak zijn er verschillende ideologieën werkzaam, die elkaar soms ook kunnen tegenspreken (Curd-Cristi-

1 Ook gezinnen die hoofdzakelijk één taal spreken, hanteren een taalbeleid, bijvoorbeeld inzake beleefdheidsregels (Blum-Kulka 1997; zie ook Gordon 2009 en Tannen, Kendall & Gordon 2007).

ansen 2016; King e.a. 2008; Kroskrity 2004; Van Mensel 2014). Trudell & Klaas (2010) en Zhang (2004) specificeren voor migranten dat ze tegelijkertijd een verlangen hebben om de thuistaal (of -talen) te behouden en een verlangen om de meerderheidstaal van de nieuwe omgeving aan te leren. Zhang (2004) verwoordt duidelijk het dilemma van sommige migrantengezinnen:

On the one hand, the act of immigration places immigrants in a new environment that requires them to quickly learn a new language: that is, they sense the need for language shift. On the other hand, immigrants seek to maintain the language of their home because this language is one that gives them a sense of familiarity and self-worth: that is, they feel a desire for language maintenance (Zhang 2004: 33).

Hierbij aansluitend ziet Tannenbaum (2012) het gezinstaalbeleid van migrantengezinnen als een bewust of onbewust emotioneel antwoord op de nieuwe leefomgeving. Migrantenouders werken een gezinstaalbeleid uit om om te gaan met die nieuwe omgeving of net om zich daartegen te verdedigen. Zo zien migrantenouders de thuistaal als de link met hun thuisland, familie en identiteit en willen ze dit gevoel van eigenwaarde beschermen. Toch zijn ze ook bewust van de voordelen van de omgevingstaal, zoals opgenomen worden in de maatschappij of het verwerven van sociaal prestige. Tannenbaum (2012) noemt het verlangen naar taalbehoud een *verdedigingsmechanisme* en dat naar taalverschuiving een *omgangsmechanisme*. Deze theorie kan in verband gebracht worden met de bevindingen van Curdt-Christiansen (2009; 2013). Zij stelt dat taalideologieën in migrantengezinnen, net als taalideologieën in het algemeen uiteraard, nauw verwant zijn met politieke, economische, sociaal-culturele en linguïstische factoren (zie ook Dumanig, David & Shanmuganathan 2013; Kroskrity 2004; Spolsky 2004).

(ii) *Taalmanagement*

Taalmanagement verwijst naar de taalkeuze of taalkeuzes die ouders (wensen te) maken. Lanza (2007) noemt het geheel van deze keuzes ‘taalkeuzepatronen’ (*language choice patterns*; zie ook Romaine 1995). Een bekend taalkeuzepatroon wanneer de ouders verschillende talen spreken is het OPOL-model (One Person – One Language; zie o.a. Piller 2001; De Houwer 2009), waarbij elke ouder (in principe) consequent een andere taal met het kind gebruikt. Hoewel ouders vaak geadviseerd worden om dit model te hanteren – het zou ‘verwarring’ bij kinderen voorkomen – blijkt uit de literatuur niet dat dit model per definitie meer succesvol zou zijn dan andere modellen om simultane tweetaligheid te ontwikkelen. Zo wees bijvoorbeeld een grootschalige surveystudie in Vlaanderen (De Houwer 2007) uit dat in slechts driekwart van de meertalige gezinnen die OPOL toepassen het kind ook de minderheidstaal spreekt. Wanneer beide ouders beide talen spreken is dit cijfer zelfs lichtjes hoger. Nog betere resultaten worden behaald wanneer twee ouders de minderheidstaal spreken, ook wanneer één ouder daarenboven nog de schooltaal spreekt: in die gevallen spreekt 97% resp. 93% van op zijn minst een van de kinderen in het gezin ook de minderheidstaal (De Houwer 2007: 419). Yamamoto (2001, geciteerd in De Houwer 2009) vermeldt gelijkaardige bevindingen voor een kleinere steekproef. Ook de mate waarin ouders de omgevingstaal en/of de thuistaal gebruiken (de inputfrequentie) beïnvloedt het taalverwervings-

proces van de kinderen, alsmede de gehanteerde interactietechnieken. Dit laatste element wordt hieronder besproken.

(iii) *Taalpraktijken in de thuisomgeving*

De toepassing van het gezinstaalbeleid verloopt in de praktijk heel wat complexer dan wat algemene modellen beschrijven. Ouders hebben misschien wel vooraf een idee van welke talen ze met de kinderen zullen spreken (de taalkeuze patronen), maar in dagelijkse interacties moeten ze voortdurend taalbeslissingen maken, zeker wanneer kinderen hun taalkeuzes niet respecteren. Kinderen spreken immers niet altijd gewillig de taal die de ouders voor ogen hebben als omgangstaal, en vaak is het de taal die de kinderen enkel thuis horen die moet inboeten op dit vlak (Gafaranga 2010; Pan 1995). Lanza (2007) somt vijf discoursstrategieën op die ouders kunnen toepassen in gesprekken met hun kind wanneer het kind iets zegt in een andere taal dan gewenst door de ouder(s). De vijf strategieën zijn *minimal grasp strategy*, *expressed guess strategy*, *adult repetition*, *move on strategy* en *code-switching*. Deze strategieën moeten gezien worden op een continuüm van een eentalige naar een tweetalige context (Lanza 2007). Naarmate we opschuiven op het continuüm geeft de ouder meer blijk het kind begrepen te hebben in de ‘andere’ taal.

Bij de *minimal grasp strategy* doet de ouder alsof hij of zij niet begrijpt wat het kind zegt en steunt die de taalkeuze van het kind helemaal niet. In het geval van de *expressed guess strategy* probeert de ouder te raden wat het kind bedoelde en het is de bedoeling dat het kind dit bevestigt of afkeurt. *Adult repetition* houdt in dat de ouder herhaalt wat het kind bedoelde, maar in de andere (door de ouder gewenste) taal en niet in een vraagvorm. De ouder wacht dus niet op een bevestiging van het kind. Bij de *move on strategy* zet de ouder het gesprek voort, waardoor hij of zij toont de andere taal te begrijpen en tolerant te zijn tegenover het gebruik van beide talen. *Code-switching* komt voor wanneer de ouder zelf ook beide talen door elkaar gebruikt.

In eenzelfde gesprek kunnen ouders achtereenvolgens meerdere strategieën gebruiken zonder dat zij zelf daarvan bewust zijn. Uit de studie van King en Logan-Terry (2008) blijkt dat als reactie op de ‘verkeerde taalkeuze’ van de kinderen de ouders voornamelijk de *move on*-strategie en *code-switching* gebruiken. Dat ouders soms de talen door elkaar gebruiken en code-switchen is onvermijdelijk, omdat de modellen van taalkeuze patronen in absolute zin onrealistisch zijn (Meng & Myamoto 2012). Bovendien gebeuren gesprekken spontaan waardoor discoursstrategieën vaker onbewuste dan weldoordachte handelingen uitmaken.

3 Gezinstaalbeleid in Chinese migrantengezinnen

In België werd reeds onderzoek verricht naar meertalige gezinnen (o.a. het pionierswerk van De Houwer 1983, 1990, 2004 en 2007; De Houwer & Bornstein 2016; Gafaranga 2010 en 2011; Van Mensel 2014, 2015 en 2016), maar er bestonden nog geen studies over Chinese migrantengezinnen. Onderzoek omtrent het gezinstaalbeleid in Chinese migrantengezinnen gebeurde wel al in Quebec

(Curdtt-Christiansen 2009), het Verenigd Koninkrijk (Wei 1994; Raschka, Wei & Lee 2002; Hua & Wei 2016), de Verenigde Staten (Kuo 1974; Cheng & Kuo 2000; Tseng & Fuligni 2000; Wong Fillmore 2000; Zhang 2004; Wu 2005; Li 2006a en 2006b; Liao & Larke 2008; Liu 2008; Liu e.a. 2009) en Singapore (Ren & Hu 2013). Aangezien we in deze *case study* een Chinees migrantengezin bestuderen, lijkt het ons aangewezen om kort in te zoomen op enkele factoren die het gezinstaalbeleid van Chinese gezinnen kunnen beïnvloeden. Merk op dat de meeste van deze elementen ook van toepassing zijn op andere gezinnen in diasporische contexten, maar dat die anders ingevuld worden.

Politieke factoren houden verband met gelijke rechten en kansen met betrekking tot onderwijs, politieke beslissingen en toegang tot de overheid (Curdtt-Christiansen 2009). Sommige Chinese ouders zien bijvoorbeeld het behoud van de thuistaal als een hindernis voor hun kinderen om uit te blinken op school. Door het confucianisme verwachten Chinese ouders hoge schoolresultaten van hun kinderen (Li 2001): een succesvolle schoolcarrière en een goede taalbeheersing van de omgevingstaal maken het immers mogelijk om sociaal hogerop te geraken (Curdtt-Christiansen 2009; Gorman 1998).

Economische factoren verwijzen naar de financiële mogelijkheden en materiële welvaart die het gebruik van een taal met zich meebrengt (Curdtt-Christiansen 2009). Tweektaligheid is een typische vorm van economisch kapitaal dat economische voordelen en meer mogelijkheden op de arbeidsmarkt kan bieden aan het kind. Ook kennis van het Mandarijn zou joboportunities kunnen bieden, met de globalisering en de groeiende positie van China in de wereldeconomie (Zhang 2004).

Het gezinstaalbeleid wordt ook beïnvloed door sociaal-culturele factoren. De thuistaal versterkt de relaties tussen de gezinsleden onderling en die met de ruimere familie (Curdtt-Christiansen 2009; Liao & Larke 2008; Zhang 2004). Chinese migrantenouders zien taal ook als symbool voor het thuisland, culturele trots en hun identiteit. Taal vormt ook een medium voor culturele overlevering (Curdtt-Christiansen 2009; Tannenbaum 2003; Tannenbaum & Berkovich 2005). De Chinese taal dient in deze opvatting als een ‘bemiddelaar’ voor de Chinese cultuur en waarden. Het is een vaak voorkomende manier van denken bij Chinese ouders dat kinderen de Chinese taal moeten beheersen om die cultuurkennis te kunnen absorberen (o.a. Liao & Larke 2008).

Samengevat hebben in (Chinese) migrantengezinnen beslissingen over taalkeuzes meestal te maken met de mate waarin ouders zelf en als gezin willen integreren in de lokale gemeenschap, en de mate waarin ze de band met de taal en cultuur van het land van herkomst willen bewaren. Voor hun kinderen kunnen ouders in verschillende mate streven naar goede schoolprestaties, kansen op de arbeidsmarkt, en een sterke band met de (uitgebreide) familie. Al deze factoren spelen een rol in (het continue proces van) het uitstippelen van een gezinstaalbeleid en bepalen dus mee of ouders meer geneigd zijn om met hun kinderen in de omgevingstaal dan wel de thuistaal te communiceren.

Alvorens het onderzoek en de resultaten te bespreken, schetsen we in wat volgt eerst kort de Chinese diaspora in België.

4 De Chinese diaspora in België

In vergelijking met andere migrantengroepen is de Chinese migratie in Europa relatief weinig onderzocht (Pang 2008; Parker 1998). Ook in België is over deze groep relatief weinig informatie beschikbaar (CGKR 2005 en 2013; Pang 2008). Een mogelijke verklaring hiervoor is dat Chinese migranten niet vaak in aanmerking komen voor het integratie- en asielbeleid van België (CGKR 2005) en ze dus minder in de kijker staan. Op 1 januari 2015 woonden er volgens de FOD Economie 11.275 personen met de Chinese nationaliteit in België. Indien mensen van Chinese origine met een andere nationaliteit (bijvoorbeeld de Belgische) worden meegerekend, ligt dat cijfer gevoelig hoger.²

De migratie uit China is onlosmakelijk verbonden met de politieke, economische, sociale en culturele ontwikkelingen in het land. Zo werden als gevolg van de economische hervormingen van 1978 talrijke landbouwgronden omgevormd tot industriezones waardoor een aanzienlijk aantal boeren hun bouwgrond, werk en inkomen verloren. Daarnaast bevorderde de emigratiewet van 1985, 'waarbij gewone burgers een paspoort verkregen op vertoon van een uitnodiging en sponsorschap door een buitenlandse instantie', de migratie van Chinezen sterk (CGKR 2005: 18).

Onder de Chinese migranten die legaal in België verblijven, kunnen drie grote groepen onderscheiden worden: gezinsherenigers, studenten, en zakenlui. Daarnaast vinden we ook economische migranten terug die deel uitmaken van de illegale migratie. Uit een interviewstudie van het CGKR uit 2005 naar de motieven van Chinese migranten blijkt dat de socio-economische situatie in China, de mogelijkheid tot sociale promotie en in het algemeen de hoop op een beter leven de voornaamste redenen voor emigratie te zijn. Ook nu nog heerst de migratiedruk in China. '[M]et de economische expansie en de daarmee gepaard gaande demografische en sociale verschuivingen in China en de opportuniteiten in het Westen' blijft het Westen een lokkend oord voor veel Chinezen (CGKR 2005: 3; zie ook CGKR 2013).

Uit de studies van Pang (1993, 1998 en 2008) blijkt dat het merendeel van de Chinezen die in België geboren en opgegroeid zijn (de zogenaamde migranten van de tweede generatie) zich goed hebben ingeburgerd in de Belgische samenleving, ze voelen zich als Chinees in België goed in hun vel. De Chinese identiteit blijft een belangrijk deel uitmaken van wie ze zijn. Deze identiteit verwoorden ze voornamelijk als kennis en beleving van de Chinese waarden en cultuur. Daarbij wijzen ze op zaken als familie, solidariteit en traditie (Pang 2008: 43). Een kleine hoeveelheid vermeldt ook dat de taal spreken belangrijk is. Wel voelt een aantal van hen zich af en toe gediscrimineerd om hun huidskleur. Ook krijgen ze weleens af te rekenen met het stereotiepe beeld dat Chinezen de 'r' niet kunnen uitspreken, de taal niet begrijpen, dat ze spleetogen hebben en dergelijke (Pang 2008: 44-45).

Wat hun sociale positie betreft, hebben velen hun plaats gevonden op de Belgische arbeidsmarkt. De meeste Chinezen van de tweede generatie hebben een baan

² De krant *De Morgen* vermeldde in 2008 dat de Chinese gemeenschap in België ongeveer 30.000 leden zou tellen (20 mei 2008; <http://www.demorgen.be/wetenschap/chinezen-in-belgie-zamelen-350-000-euro-in-bd860588/>, geraadpleegd op 28 juni 2017).

in een bedrijf of organisatie of ze werken als zelfstandige (Pang 1998: 448). Ze genieten in het algemeen een veel diverser sociaal leven dan hun ouders, met zowel Belgische als Chinese vrienden. Toch worden Chinezen van de tweede generatie volgens de studies van Pang (1998 en 2008) vaak nog beschouwd als een ‘exotische’ bevolking. Vooral Belgen die hen niet persoonlijk kennen, behandelen Chinezen anders. We zullen verder zien hoe dit mee de beslissingen bepaalt van ouders over de taalsocialisatie van hun kinderen.

5 Methode

In deze gevalstudie werden het gezinstaalbeleid en de meertalige praktijken van een Chinees migrantengezin in België bestudeerd door middel van semigestructureerde interviews en observaties. We bespreken nu kort het (taal)profiel van het gezin en de gehanteerde methode voor dataverzameling en -analyse.

5.1 *Profiel van het gezin*

Het gezin bestaat uit moeder Shu (32 jaar, zus van de tweede auteur), vader Bei (32 jaar) en twee dochters: Qi en Lin, respectievelijk 4;9 en 2;4 jaar oud (leeftijden op het moment van de opnames in 2015). Shu is geboren en opgegroeid in Vlaanderen, terwijl Bei er pas sinds 2006 woont. Beide ouders hebben hoger onderwijs genoten en hebben nu een baan in de dienstensector in Vlaanderen. Lin gaat nog naar de voorschoolse opvang en Qi gaat al naar de kleuterklas. De moeder, Shu, spreekt Nederlands, Mandarijn, en Qingtianhua (een Chinees Wu-dialect dat ze ook met haar ouders spreekt). Bijkomende talen die ze enigszins beheerst zijn Engels en Frans. Bei, de vader, spreekt Mandarijn, Wuxihua (een Chinees Wu-dialect) en Engels. Verder spreekt hij ook al redelijk wat Nederlands. De oudste dochter Qi beheerst in verschillende mate Nederlands, Mandarijn en Qingtianhua. Nederlands is haar sterkste taal, Mandarijn en Qingtianhua kent ze voornamelijk passief. De jongste dochter Lin spreekt al redelijk wat Nederlands en enkele woorden Mandarijn. Ook bij haar is Nederlands de sterkste taal.

5.2 *Dataverzameling en data-analyse*

Met semigestructureerde interviews verzamelden we *perspective information* (Wei & Moyer 2008: 161) over het gezinstaalbeleid. Dit verwijst naar de persoonlijke visie van de informanten en hun standpunt omtrent een bepaald onderwerp, in dit geval de ideologische aspecten van en intenties voor het gezinstaalbeleid. In totaal werden drie interviewsessies gehouden, een met de vader, een met de moeder en een met beide ouders samen. Deze interviews werden afgenomen bij het gezin thuis en de vragen werden voor elke ouder afzonderlijk in hun dominante taal gesteld. Voor de moeder was dat het Nederlands, voor de vader het Mandarijn. Het deel met vragen voor beide ouders werd afgenomen in het Mandarijn. Voor de afname en opname van de interviews met geluidsrecorder werd eerst de instemming van de ouders verkregen, hetgeen ook geldt voor de gespreksopnames. Het audiomateriaal werd na verzameling zorgvuldig uitgeschreven. De in-

terviews werden getranscribeerd in het Nederlands en het pinyin (Latijns alfabetisch schrift van het Mandarijn).

Door middel van observaties verzamelden we gespreksmateriaal in een zo natuurlijk mogelijke omgeving (Wei & Moyer 2008) om de taalpraktijken van dit gezin in kaart te brengen. Er werden zowel tweegesprekken tussen kind en ouder verzameld als gesprekken met meerdere gesprekspartners. We weten immers dat mensen op een andere manier spreken afhankelijk van de groepsdynamiek (Lanza 2007; Rontu 2007). Gesprekken tijdens het avondeten kregen bijzondere aandacht, omdat die een primair moment vormen waarop zowel ouders als kinderen betrokken zijn in het taalsocialisatieproces (Quay 2008). Het is een moment waarop alle gezinsleden samen zijn en met elkaar converseren in verschillende talen. Juist in die context van sociale interactie verwerven kinderen taal en leren ze om op een (voor het gezin) passende manier te spreken en zich te gedragen. De opnames werden met een geluidsrecorder gemaakt die aan de moeder werd meegegeven. Tussen december 2014 en juni 2015 werden in totaal 27 bruikbare opnames gemaakt, met een lengte van 0:01:41 tot 01:22:38. De gespreksopnames werden getranscribeerd met aandacht voor de originele uitspraak en paralinguïstisch gedrag (pauzes, stemvolume, timing, ...) (Quay 2008) en de transcripties zijn gebaseerd op de transcriptiecodes van Liddicoat (2011). Vervolgens werd in de gespreksfragmenten nagegaan welke discoursstrategieën door de ouders werden gehanteerd.

6 Resultaten

We bespreken de resultaten in twee delen. In het eerste luik komen de interviews aan bod, met vooral aandacht voor argumenten die de ouders aanhalen voor het door hen gerapporteerde gezinstaalbeleid. In het tweede luik analyseren we enkele gespreksfragmenten die de taalpraktijken van het gezin illustreren.

6.1 *Het gerapporteerde gezinstaalbeleid*

Ondanks de nog erg jonge leeftijd van de kinderen heeft het gezinstaalbeleid van dit gezin al enkele wijzigingen ondergaan. Zo werd er aanvankelijk geen gericht taalbeleid toegepast. De ouders spraken met hun kinderen (Mandarijn) Chinees en Nederlands door elkaar, onafhankelijk van de situatie of omgeving. De ouders zijn pas beginnen nadenken over een gezinstaalbeleid toen twee van hun vrienden, die hun kinderen ook meertalig opvoeden, wezen op het belang van een tweetalige opvoeding. Op basis van het verhaal van hun vrienden besloten de ouders om overall het (Mandarijn) Chinees te spreken met de kinderen, ongeacht de situatie. De achterliggende idee was dat aangezien de kinderen de taal enkel bij hun ouders horen, ze daarom zoveel mogelijk Chinees met hen moesten spreken. Het Nederlands zouden de kinderen vanzelfsprekend verwerven, aangezien ze in een Nederlandstalige omgeving leven. Voor het Chinees probeerden de ouders dus thuis een leeromgeving te creëren.

Vader: Qi de zhege yuyan de wenti de hua wo yi kaishi de guandian shi wo, Shu bu guan zai jia li mian haishi zai nali dou gen ta shuo Zhongwen. Yinwei zai wo kan lai ta zai zhebian cong xiao zhangda, zai zhebian dushu, qishi yuyan dui ta lai shuo bu hui shi chengwei yi ge hen da de wenti. Yinwei ta zhouwei de huanjing jiushi Helanyu de, laoshi jiao ta, ta gen tongxue shuo. Dan qishi zhenzheng kunnan de shi Zhongwen. Yinwei chu le women gen ta shuo Zhongwen yiwai jiu mei you ren zai gen ta shuo Zhongwen le. Ta cong xiao Zhongwen neng ting de dong, hui shuo, en, haishi dei women ziji duo gen ta shuo. Zhe shi yi kaishi wo zhe yang de guandian.

Vader: Mijn initieel standpunt over de taalkwestie van Qi was dat ik en Shu thuis of waar dan ook steeds Chinees met haar spreken. Ze is hier van kleins af aan opgegroeid en ze gaat hier naar school, daarom vind ik dat de taal (het Nederlands) eigenlijk geen probleem zal vormen voor haar. Want haar omgeving is Nederlandstalig, de juffrouw leert het haar, ze spreekt (Nederlands) met haar klasgenootjes. Maar wat echt moeilijk zal zijn voor haar is het Chinees. Want buiten ons is er niemand meer die Chinees met haar spreekt. Dat ze van kleins af aan Chinees kan begrijpen en spreken, ja, daarvoor moeten wij vooral veel met haar Chinees spreken. Dit was mijn standpunt in het begin.

Op voorstel van de moeder werd dit beleid opnieuw aangepast en nu wordt er een variant van het OPOL-model gehanteerd. Beide ouders spreken elk hun dominante taal met de kinderen, respectievelijk het Nederlands en het (Mandarijn) Chinees. Als alle gezinsleden samen zijn, wordt er (Mandarijn) Chinees gesproken. De reden voor deze wijziging was dat de moeder van mening was dat Nederlandse taalondersteuning van thuis uit ook noodzakelijk is.

Vader: Danshi Shu na, ta jue de cong ta ziji de jingli jue de suiran ta cong xiao zai zheli zhang da, dushu ye shi zai zhe'r, danshi gen zhebian de zhenzheng de local haishi hen you chabie. Ta ye gen wo shuo ta yiqian kan yi pian wenzhang shijian yao bi bieren duo.

Vader: Maar Shu, zij vond vanuit haar eigen ervaring dat hoewel ze van kleins af aan hier opgegroeid is en hier naar school gegaan is, dat ze toch verschilde van de echte lokale Belg. Ook vertelde ze mij dat ze vroeger meer tijd nodig had dan anderen om een tekst te lezen.

De keuze van de moeder om ook thuis Nederlands aan te bieden gebeurde dus op basis van haar eigen taalleertraject en de moeilijkheden die ze als kind van migranten in België heeft ervaren. Het is niet ongevoel dat de talige aspiraties van ouders voor hun kinderen mee gevormd worden door hun eigen ervaringen (Van Mensel 2014; Van Mensel & Deconinck 2017), maar hier zien we voor het eerst hoe ook in dit gezin een evenwicht wordt gezocht tussen het behoud van de thuistaal en een voldoende ondersteuning van de dominante maatschappelijke taal. Het evoluerende gezinstaalbeleid is in die zin een reflectie van het spanningsveld tussen ogenschijnlijk conflicterende ambities, wat we een omgangs- en een verdedigingsmechanisme hebben genoemd. Zoals bij veel andere gezinnen met een migratieachtergrond manifesteren beide mechanismen zich dus ook in het verhaal van deze ouders. Hieronder bekijken we in detail welke argumenten worden aangehaald door de ouders om de keuze voor het huidige gezinstaalbeleid te ondersteunen. Merk op dat de dialecten die de ouders als kind met hun ouders praatten (Qingtianhua en Wuxihua) niet of nauwelijks worden doorgegeven. De ouders achten deze niet belangrijk omdat ze die in de Belgische maatschappij niet kunnen gebruiken.

De Chinese taal (*in casu* het Mandarijn) wordt duidelijk als een deel van de identiteit gezien, en om die reden willen de ouders dat de kinderen deze taal zeker beheersen en onderhouden.

Vader: Yinwei ta...

Moeder: Shi Zhongguoren a!

Vader: Shi ge Zhongguoren. Ta shi yi ge huang pifu hei toufa de Zhongguo lei. Zhongguo fazhan, qushi hui Zhongwen hao hen duo. Ruguo ta bu guan dao shijie nali hui Zhongwen dou shi yi zhong youshi.

Vader: Omdat ze...

Moeder: Een Chinees is he!

Vader: Een Chinees is. Ze is een Chinese met een gele huid en zwart haar. Aangezien China aan het groeien is, is het inderdaad beter als je Chinees kunt spreken. Waar ze zich ook mag bevinden, het is een voordeel indien ze Chinees kan spreken.

De belangrijkste reden van de ouders om hun dochters deels op te voeden in het (Mandarijn) Chinees is dus omdat ze de taal als een vanzelfsprekend onderdeel van de Chinese identiteit beschouwen. De vader, die pas op volwassen leeftijd naar België gemigreerd is, voelt zich nog heel erg Chinees. Hoewel hij de relatie tussen identiteit en taal redelijk los ziet, vindt hij het wel belangrijk dat zijn dochter als Chinees kind het (Mandarijn) Chinees beheerst. Hij verklaart dat taal slechts een klein deel uitmaakt van de identiteit en dat een persoon ook de normen en waarden van zijn cultuur moet kennen. Toch deelt hij in sommige antwoorden impliciet mee dat het voor een Chinees heel erg belangrijk is om zijn taal te kennen. Bovendien is het volgens de vader in het algemeen een voordeel om een bijkomende taal te kennen, zeker nu het Mandarijn aan belang lijkt te winnen als wereldtaal. Dit illustreert hoe ook in dit gezin taalideologieën verbonden zijn met politieke, economische en sociaal-culturele factoren (Curdt-Christiansen 2009 en 2013; Dumanig e.a. 2013).

De moeder, die in België geboren en opgegroeid is, voelt zich daarentegen meer Belgisch dan Chinees. Ze legt uit dat ze het liefste beschouwd wil worden als een Chinese die is aangepast aan de Belgische maatschappij. Ze wil vooral geassocieerd worden met de positieve aspecten van het 'Chinees zijn'. In tegenstelling tot haar man ziet zij een nauwere band tussen de Chinese identiteit en het (Mandarijn) Chinees. Taal maakt een onmisbaar deel uit van de identiteit, vindt ze. Dit is ook de reden waarom ze haar dochters Mandarijn wil leren. Als kinderen met Chinese ouders moeten haar dochters die taal kennen, vindt de moeder. Niettemin vormen 'normen en waarden' een veel belangrijker onderdeel van de identiteit dan taal. Haar visie verwoordt ze in de volgende fragmenten.

Moeder: Bij Belgen voel ik mij meer Chinees, omdat ik toch vind dat ik andere waarden heb dan Belgen. Maar als ik mij dan helemaal onder Chinezen bevind, dan voel ik mij weer Belgisch, omdat ik dan weer vind dat mijn zogenaamde waarden ook niet aansluiten bij hun Chinese waarden en normen.

Moeder: Dat [kennis van het Mandarijn] maakt een deel uit van je identiteit, maar ik denk dat normen en waarden nog veel meer deel uitmaken van die identiteit dan taal. Dus als je echt van identiteit spreekt, dan denk ik dat normen en waarden veel belangrijker zijn dan taal. Maar taal is ook wel iets onmisbaar.

Wanneer Qi en Lin opgroeien, wil de vader graag dat ze zich Chinese meisjes/vrouwen voelen en de Chinese taal spreken.

Vader: O, zhege mei you xiwang ta jianglai zenme yang, zhege quan ping ta de. Zhi xiwang ta bu guan shenme shenfen, ziji jue de shi Bilishiren ye hao, haishi Zhongguoren ye hao, huo zhe shi qita guojiaren ye hao, ta bu yao wangji ziji. Jiushi ba Zhongwen ding wen, qita dou keyi.

Vader: *Oh, ik heb geen bepaalde eisen voor wat ze [Qi] later zal worden, dit is volledig volgens haar verlangens. Alleen hoop ik dat, welke identiteit ze ook wil dragen, of dit nu de Belgische identiteit is, of de Chinese of welke andere nationaliteit dan ook, dat ze haar eigen identiteit niet vergeet, dat ze haar Chinees onderhoudt. De rest maakt mij niet veel uit.*

Interessant hier is om op te merken hoe de vader zichzelf enigszins tegenspreekt. Zo beweert hij in het bovenstaande fragment dat zijn dochter mag worden wie ze wil en dat hij haar daarin vrijlaat. Maar hij vervolgt met te zeggen dat Qi haar Chinese identiteit niet mag vergeten. In het volgende fragment meldt hij zelfs expliciet dat hij wil dat Qi zich later Chinees voelt.

Vader: Ruguo zhen you zhe yi tian ta zhangda le zhijou bu hui shuo Zhongwen, wo zhishi jue de wo mei you zuo hao, dan ye shi ting kexi de. Wo daoshi bu hui tai zaiyi. Xiwang ta jianglai xiang ziji, jiushi Qi shiba sui le, chengren le, nage shijou ta ziji jue de shi ziji Zhongguoren.

Vader: *Mocht er echt een dag zijn dat Qi groot geworden is en dat ze geen Chinees meer kan spreken, dan vind ik alleen dat ik mijn best niet heb gedaan. Dat vind ik dan een spijtige zaak. Maar ik zou er niet te veel mee inzitten. Ik hoop dat als Qi 18 jaar geworden is, als ze volwassen geworden is, dat ze zichzelf een Chinees voelt.*

Maar de moeder denkt eerder dat Qi zich een halve westerling en een halve Chinees zal voelen. Veel hangt wel af van de omgeving, vindt ze. Persoonlijk denkt de moeder niet dat Qi haar Chinese identiteit zal verwaarlozen.

Moeder: En, wo haishi hui jue de ta yinggai yao jue de ziji shi ban ge guilao, ban ge Zhongguoren. Dan zhuyao shi yao kan huanjing. Dan ni shuo yao ta ba ta de Zhongwen gei diudiao, zhege shiqing wo jue de shi bu keneng de.

Moeder: *Ja, ik denk toch dat ze zich eerder een halve westerling en een halve Chinees voelt. Maar je moet vooral rekening houden met de omgeving. Maar mocht je zeggen dat ze haar Chinees zou laten vallen, geloof ik niet dat dit zal gebeuren.*

Samenvattend kunnen we stellen dat de Chinese taal duidelijk als een deel van de identiteit wordt gezien, samen met ‘normen en waarden’, en dat de ouders de overdracht ervan naar hun kinderen als erg belangrijk ervaren, ‘omdat ze Chinees zijn’. Dit komt overeen met de eerder besproken resultaten van Pang (2008).

De taalsocialisatie in het Nederlands dient als een omgangsmechanisme. Niet alleen om een baan te vinden of om zichzelf te behelpen in allerlei situaties, maar ook om op dezelfde manier behandeld te worden als andere Belgen. Dit betekent voor hen de Belgische gebruiken en gewoontes kennen en de taal (in Vlaanderen het Nederlands) spreken. De vader haalt hierbij ook zijn leerparcours aan.

Vader: Houlai zhao gongzuo bu tai shunli zhuyao hai shi youyu dangdi yuyan xue de bu gou hao, dangshi bu hui shuo Helanyu. Ranhou deng zhaodao gongzuo, houlai you shang le yi duan Helanyu ke. Suoyi yue lai yue jue de ruguo yao zai zhe'r shenghuo de hua, jiushi hen hao shenghuo, ranhou ruguo xiang yao jiao yixie dangdi de pengyou huo zhe shi xiang shenru de liaojie zhebian de hua, bixu dong yuyan.

Vader: Daarna zocht ik werk, maar dat verliep niet zo vlot. Dit had voornamelijk te maken met het feit dat ik de lokale taal nog niet voldoende beheerste, toen sprak ik nog geen Nederlands. Nadien had ik werk gevonden en ben ik nog voor een tijdje een taalcursus Nederlands gaan volgen. Daarom ben ik steeds meer van mening dat als je hier wilt wonen, op een aangename manier, en je wilt enkele Belgische vrienden maken of het land beter wilt begrijpen, dan is het noodzakelijk dat je de taal kent.

De moeder, die in België geboren en opgegroeid is, verwijst vooral naar sociale gelijkwaardigheid als belangrijke reden voor integratie. Ze wil zeker niet bestempeld worden als een (niet-aangepaste) Chinees.

Moeder: Ik denk dat dat heel belangrijk is. [...] Je moet je integreren, maar dat betekent niet dat je je waarden, je roots, moet vergeten. Bijvoorbeeld wij, wij zijn van Chinese afkomst en wij komen in België terecht, dan moeten we ons zeker en vast aanpassen. Ik denk dat dat ook vooral voor jezelf veel aangenamer is. Neem bijvoorbeeld mijn man. In het begin waren dat echt stomme dingen waarvoor ik altijd met hem ergens naartoe moest gaan. Als je gewoon al maar de taal kent, dan kan je je gewoon al in het dagelijkse leven veel beter behelpen. En dat is niet alleen taal, maar dat zijn ook gebruiken en gewoontes. Ik vind dat je je moet integreren op een manier dat je je naar de buitenwereld toe toont dat je je eigenlijk ook even goed kunt gedragen als hen. Dat je vooral niet bestempeld wordt als 'Ahja, het is weer een Chinees hé'. Dat wil ik zeker niet horen. En daarom vind ik wel dat integratie belangrijk is. Je kan nog altijd je eigen waarden hebben, bijvoorbeeld respect. Je weet wel, je culturele waarden moet je daarvoor niet gaan verliezen. Maar als je ergens anders terecht komt, dan vind ik zeker dat het belangrijk is dat je je integreert.

Voor beide ouders is het Nederlands belangrijk, zij het dat hun argumentatie licht verschilt. Dit heeft vooral te maken met hun ervaringen in de maatschappij. Zo vertelt de vader bijvoorbeeld in het interview dat hij nog nooit slachtoffer is geweest van discriminatie, terwijl de moeder daarmee al wel te maken kreeg. Het is een mooi voorbeeld van hoe taalideologieën meebeïnvloed worden door vroegere ervaringen.

De ouders kiezen dus duidelijk voor een meertalige opvoeding waarbij zowel aandacht is voor het Nederlands als het Chinees. Laten we nu kijken naar de taalpraktijken van het gezin.

6.2 De taalpraktijken in het gezin

Zoals hierboven gerapporteerd zeggen de ouders dat ze beiden hun dominante taal spreken met de kinderen en Mandarijn wanneer het gezin samen is. Uit de gespreksopnames blijkt dat de ouders deze taalkeuze meestal aanhouden. Wanneer we echter de opgenomen gesprekken in detail bekijken, bemerken we dat dit systeem in de praktijk niet altijd houdbaar is. Aangezien we uit onderzoek weten dat kinderen met behulp van bepaalde strategieën het taalkeuzepatroon binnen het gezin kunnen beïnvloeden (Luyckx 2003; Gafaranga 2010 en 2011; Fogle & King 2013), lijkt het vooral interessant om te kijken hoe de ouders reageren wanneer een van de

kinderen een ‘niet-gewenste’ taalkeuze maakt. Hieronder volgen enkele gespreksfragmenten die de in zulke gevallen gebruikte discoursstrategieën illustreren. Het eerste fragment is een deel van een gesprek tijdens het avondmaal. Het hele gezin zit samen, dus we verwachten dat de ouders met de kinderen Mandarijn spreken.

Fragment 1 Avondmaal (1)

1	MA	Liang ge ren, yi ge [ren, san ge ren? <i>Twee personen, één persoon, drie personen?</i>
2	QI	[Mama::: mag ik patatje?
3	PA	YI: GE REN DOU BU DAO! <i>NOG NIET EENS ÉÉN PERSOON!</i>
4	MA	Na jiushi de. Yi hui'r_ Rang baba jia gei ni ba. Ni rang ba_ <i>Awel dan. Straks_ Laat papa bijscheppen voor jou. Laat pa_</i>
5	QI	Patatje..
6	PA	Ni yao shenme? *Pa[tatje*? <i>Wat wil je?</i>
7	QI	[Patatje.
8	PA	Ni yao bu yao zhege, zhege xiebang a? <i>Wil je dit, deze krab?</i>
9	QI	Ja.
10	LI	Papa..
11	PA	Ni kankan, ni kan! <i>Kijk nu, kijk nu!</i>
		(o'4")
12	PA	Xie_ <i>Krab_</i>
13	QI	*Xiebangeuh* van mij? <i>*Krab*</i>
14	PA	Ni yao bu yao zhege? Zhege, ni chang yixia. <i>Wil je dit? Dit, proef eens.</i>
	LI	(huilt)
15	QI	Lekker.
16	MA	Neng bu neng tuo_ ba baobao na xialai a? <i>Kan je je rugzakje niet uittrek_ neerleggen hé?: //verkeerd gebruikt werkwoord//</i>
		(o'2")
17	PA	Wo gen ta shuo le bu yao dai, ta fei yao dai. <i>Ik heb het haar gezegd om het niet mee te nemen, maar ze wou het perse.</i>
	LI	(huilt)
18	MA	Ni keyi jianjue bu gei ta dai a? <i>Je kan volharden om het haar niet te laten meenemen hé?</i>
	LI	(huilt)

19	PA	Xing ba. <i>Ok.</i>
20	QI	Eneuh diteuh ook.
21	PA	Zicai ni ye yao a? <i>Gekruidе groentjes, dat wil je ook?</i>
22	MA	Bu yao a? <i>Wil je dat niet?</i>
23	LI	Nee! (huilt)
24	MA	Zo?
	LI	(huilt)
25	QI	[Genoeg.
	LI	(huilt)
26	QI	[En nu die eneuh ook die --(1woord)--.
	LI	(huilt)
27	MA	Na xing ba, ni ziji kanzheban ba a. <i>Ok dan, trek je plan maar.</i>
		(o'4")
28	MA	Qi, ni xian zuo hao. Baba hui gei ni jia de. <i>Qi, zet je eerst goed. Papa zal wel voor je bijscheppen.</i>
29	LI	Mama, tjab. <i>slabbetje</i>
30	PA	Lai, kuai, ok. <i>Kom, snel, ok.</i>
31	LI	Mama: [tja:b! Mama:: tja:b!
32	PA	[Ni yao bu yao *saus*? <i>Wil je *saus*?</i>
33	MA	Slabbetje?
34	LI	Ja!
35	MA	In de stoel?
36	LI	Ja!
		(o'1")
37	QI	Genoeg!
38	PA	Ok, alstublieft.

Opvallend is dat de kinderen tijdens dit gesprek vrijwel steeds in het Nederlands antwoorden. Niettemin blijven de ouders hun taalkeuze aanhouden en gebruiken ze meestal de *move on*-strategie. Ze gaan dus verder met het gesprek in het Chinees, waarbij ze te kennen geven dat ze de uitingen van de kinderen in het Nederlands begrijpen. Voorbeelden hiervan vinden we in lijn 4 en 28, waarin de moeder antwoordt op het in lijn 2 en lijn 26 door haar oudste dochter geuite verzoek, of tussen lijn 8 en 12, waarbij het feit dat de vader krab schept voor Qi aan toont aan

dat hij zijn dochter begrepen heeft en dat hij haar vrij laat in haar taalkeuze. Voorts treffen we voorbeelden aan van intrasententiële codeswitching (aangeduid met een *). Het gebruik van het ‘patatje’ door de vader op lijn 6 lijkt gestimuleerd door de vraag van Qi (lijn 2). Een mogelijke verklaring voor het gebruik van het Nederlandse woord ‘saus’ (lijn 32) is dat de vader denkt dat Qi het Chinese woord voor ‘saus’ misschien nog niet kent. Een van de weinige momenten binnen het hele corpus wanneer Qi Mandarijn gebruikt, vinden we terug op lijn 13. Haar herhaling van het woord ‘xiebang’ kan wijzen op haar mogelijke bereidheid om het Mandarijn actief aan te wenden, maar een meer plausibele verklaring lijkt ons dat ze het Nederlandse woord niet kent en daarom de benaming van haar vader overneemt. Ten slotte spreken de ouders hun kinderen soms ook in het Nederlands toe. Dit zien we eerst op regel 24, en later ook op regel 33 en 35, wanneer de moeder even overschakelt naar het Nederlands wanneer ze haar jongste dochter Li toespreekt, ongetwijfeld omdat die al het hele fragment aan het huilen is en de moeder hoopt door het hanteren van de tussen hen beiden gebruikelijke taalmodus de zaken sneller te kunnen laten vooruitgaan. Die laatste interactie blijkt ook een invloed te hebben op de vader, want ook hij antwoordt Qi in het Nederlands (lijn 38).

Soms schakelt de moeder veel sneller over op het Nederlands wanneer ze in gezinssituaties communiceert met haar dochters. In het volgende fragment, uit een ander tafelgesprek, antwoordt de moeder even gemakkelijk in het Nederlands (lijn 25, lijn 27) als in het Mandarijn (lijn 23, lijn 30) op wat de kinderen zeggen.

Fragment 2 Avondmaal (2)

17	PA	[Zhege laoshi jingchang gei wo --(enkele woorden)--. <i>Deze leraar ... vaak ... mij.</i>
18	QI	Mama, mag ik evekes [want mijn lepel<<
19	MA	[Ganma de? <i>Wat doet die?</i>
20	QI	Mama, mag ik ev[<<
21	PA	[Yi tian shangban, yi tian --(enkele woorden)-- <i>Werkt een dag, ... een dag ...</i>
22	QI	[Auhauh! //kwaad//
	LI	[(jankt)
23	MA	Lin ziji lai. <i>Lin doe het zelf.</i>
24	QI	Mama, mag ik evekes wachten want mijn lepel [is nog warm?
25	MA	[Blaas het gewoon. //tegen Qi// Is het lekker? Warm hé. Ni lekker? Blazen hé, want tis heel warm hé Lin. Ééntje, ééntje, ééntje, Lin. Ééntje, anders is da veel te warm.
26	QI	Is da pasta?
27	MA	Ja, die mag da[<<
	LI	[(blaast)
28	QI	Ma[ma, ik wil ook vaneuh da.

	MA	[(lacht met de manier waarop Lin blaast)
29	QI	Ik wil: ...
30	MA	ni bie, Qi. Qi, ni you fan. Women xiaci zai chi, women dou dai hui gou la. <i>Wees niet zo, Qi. Qi, jij hebt rijst. Wij kunnen de volgende keer eten, we gaan zelfs al meenemen naar China.</i>

Ook tijdens momenten wanneer de vader alleen is met zijn dochter Qi vinden we een gelijkaardig patroon terug. In het volgende fragment begeleidt hij haar bij het tanden poetsen voor ze naar bed gaat. Ook hier treffen we dezelfde parallelle conversatiemodus aan (vader – Mandarijn, kind – Nederlands), waarbij de vader af en toe uit eigen beweging een Nederlands woord in zijn zinnen gebruikt (lijn 1 en lijn 5). Wanneer Qi op regel 9 en regel 11 klaagt over het koude water, neemt hij haar woorden letterlijk over, en wanneer hij na haar bevestiging verder gaat in het Mandarijn (lijn 14), weten we (en zij ook) uit de inhoud van zijn woorden dat hij haar begrepen heeft, opnieuw een typisch voorbeeld van de *move on*-strategie.

Fragment 3 Tandepoetsen

1	PA	Baba? Hao. Wo bang ni haohao shua a. Ni de yachi yisheng shuo_ *Dokter* shuo ni de yachi bu tai hao. Ni yao haohao baohu ni de yachi. Cong xianzai kaishi ni yao shao chi *snoep*, shao chi *chocola*, zhidao la? <i>Papa? Ok. Ik zal eens goed je tanden poetsen hé. Je tandarts zegt_ De *dokter* zegt dat je tanden niet zo goed zijn. Je moet je tanden goed verzorgen. Vanaf nu moet je minder *snoep* eten, minder *chocolade*, begrepen?</i>
2	QI	A::: ...
3	PA	Zui hao bu yao chi, zhidao le? <i>Het beste is om het niet te eten, begrepen?</i>
4	QI	A:::.
5	PA	*Chocola* he *snoep* zui hao bu yao chi. Ni de yachi *kapot* le, na ni --(3 woorden)-- shuohua jiushi woahwoa::: //papa houdt de klank een tijdje aan// <i>*Chocolade* en *snoep* eet je het beste niet. Als je tanden *kapot* zijn, dan spreek je woahwoa:::</i>
	QI	(Qi lacht lang)
6	PA	[Ni jin, ni jinhou, ni jinhou jiushi mei you yachi jiushi zhege yangzi le. Dong ma? Zhi bu zhidao a? Shou nakai, shou nakai. Ie::: //Qi moet haar mond in een bepaalde stand zetten// Als, als, als je geen tanden meer hebt, dan praat je later op die manier. Begrepen? Weet je dat hé? Doe je hand weg, doe je hand weg. Ie:::.
		(Qi lacht de hele tijd)
7	PA	Ie::: Lai. Ie::: Kom.
		(Qi lacht lang en spoelt haar mond met water)
8	PA	Hao le, hao le. <i>Gedaan, gedaan.</i>
		(o'2")

9	QI	(lacht lange tijd) Koud.
10	PA	A, *koud*. *Koud?* *Koud*, chuan le hao, ca le hao jiu bu hui shengbing. <i>*Koud*, dan moet je je goed aankleden, moet je je goed afdrogen, dan word je niet ziek.</i>
11	QI	Ma papa koud water.
12	PA	*Koud water* a?
13	QI	Ja:.
14	PA	Na ni gangcai hai ca wo shen shang? Ni tai huai le. <i>En dan heb je het daarjuist nog aan mijn lijf afgedroogd? Je bent stout.</i>
		(papa draait de kraan open)

Samengevat kunnen we stellen dat de observaties aantonen dat de ouders hun ‘theoretische’ gezinstaalbeleid niet helemaal strikt toepassen, iets wat ze zelf ook al hadden aangegeven in het interview. Zo mengen de ouders de talen soms en gebruiken daarbij zowel intersententiële als intrasententiële code-switching. Dit blijkt echter geen effect te hebben op het taalgedrag van de kinderen, die slechts sporadisch een woordje Mandarijn gebruiken. Bovendien gebruiken de ouders wanneer ze in het Mandarijn antwoorden of reageren overwegend de *move on*-strategie in de geobserveerde gesprekken. Hierdoor ontstaat een parallelle conversatiemodus waarbij de ouders toestaan dat elke partij zijn of haar taal gebruikt, als een soort accommodatie naar de kinderen toe. Deze situatie is op zich niet uitzonderlijk, Gafaranga (2010 en 2011) bijvoorbeeld bespreekt gelijkaardige situaties bij tweetalige gezinnen Frans-Kinyarwanda in Brussel. Hoewel zowel Gafaranga (2010) als Fogle (2013) wijzen op de invloed van macro-sociolinguïstische factoren zoals de status van de meerderheidstaal als een mogelijke verklaring voor deze observaties, speelt er wellicht nog een ander aspect een rol. Fogle (2012 en 2013) wijst op de spanning die er kan ontstaan tussen de wens van de ouders om kinderen tweetalig op te voeden en het soms sterkere verlangen om zich aan de kinderen aan te passen en zo een emotionele band te scheppen. Van Mensel (te verschijnen) spreekt in dit verband ook over een ‘familietaalrepertoire’, waarbij bepaalde woorden los van het feit of ze behoren tot de ene of andere taal deel gaan uitmaken van een repertoire dat alle familieleden delen. Een voorbeeld hiervan in de door ons besproken fragmenten zou het gebruik door de vader van het woord ‘patatje’ kunnen zijn, aan het begin van het eerste fragment. Ten slotte kunnen we de talige interacties niet los zien van de context waarin ze geobserveerd worden: de implementatie van een familietaalbeleid is immers ook afhankelijk van allerlei andere taken die in een gezinscontext voorkomen, zoals ervoor zorgen dat de kinderen eten, hun tanden poetsen, enzovoort. Een voorbeeld hiervan zijn de laatste lijnen van Fragment 1, waarbij de moeder haar jongste dochter in het Nederlands aanspreekt om ervoor te zorgen dat Li eindelijk begint te eten.³

3 Dit soort observaties, waarbij omstandigheden het taalbeleid tijdelijk ‘ontregelen’, gebeurt ook in onderwijscontexten; zie bijvoorbeeld Jaspers 2005.

7 Conclusies

In dit gezin hebben de ouders gekozen voor een meertalige opvoeding waarbij de kinderen zowel het Nederlands als het Mandarijn aangeleerd krijgen. Het gezinstaalbeleid dat de ouders willen toepassen is een variant op het OPOL-model waarbij moeder en vader elk hun dominante taal (respectievelijk Nederlands en Mandarijn) spreken met de kinderen, als alle gezinsleden samen zijn wordt er hoofdzakelijk Mandarijn gesproken. Deze vorm van gezinstaalbeleid wijst duidelijk aan dat de ouders taalbehoud van de thuistaal steunen, maar zeker niet ten nadele van de omgevingstaal. Uit de taalideologieën van de ouders kunnen we afleiden dat ze hun gezinstaalbeleid aanwenden als een omgangs- en verdedigingsmechanisme. Net als bij vele andere gezinnen met een (gedeeltelijke) achtergrond van migratie zoeken ook deze ouders naar een evenwicht tussen de wens om zich te integreren in de (overwegend Nederlandstalige) samenleving en de wens om de thuistaal en -cultuur te onderhouden en door te geven aan hun kinderen.

Als we de data van de interviews en observaties samennemen, kunnen we zeggen dat de ouders doorgaans wel consistent zijn in hun gezinstaalbeleid. Maar wanneer de kinderen in de ‘verkeerde taal’ antwoorden, hetgeen in gesprekken met de vader of met beide ouders samen bijna altijd het geval is, gebeurt het soms dat de ouders ook overschakelen. Zoals blijkt uit de besproken fragmenten gebruiken de ouders in die gevallen vooral de *move on*-strategie of gaan ze zelf *code-switchen*, en heel af en toe herhalen ze hetzelfde woord in het Mandarijn (*adult repetition*). De *minimal grasp* en de *expressed guess*-strategie worden nooit gehanteerd. We kunnen dus stellen dat de ouders doorgaans geen acties ondernemen om de taalkeuze van de kinderen bij te sturen. Dit zou mee kunnen verklaren waarom de kinderen nog geen actief Mandarijn spreken. Uit de taalpraktijken en de andere gerapporteerde activiteiten ter ondersteuning van de taalsocialisatie van oudste dochter Qi, bijvoorbeeld, merken we dat ze wel al een sterke passieve taalbeheersing heeft van beide talen. Qi begrijpt ongeveer alles van wat in het Nederlands en het Mandarijn wordt gezegd, maar ze spreekt voorlopig enkel in het Nederlands. Een mogelijke verklaring hiervoor zijn de discoursstrategieën die de ouders toepassen. In het theoretische gedeelte hebben we aangehaald dat ouders verschillende taalhoudingen kunnen aannemen gaande van eentalig naar tweetalig wanneer het kind niet de ‘gewenste’ taal spreekt. Wanneer ouders zich volledig tweetalig gedragen (zoals in deze *case study*), creëren ze eigenlijk een vrije taalkeuze voor de kinderen. De passieve kennis van Qi in beide talen wordt voortdurend onderhouden, omdat ze de talen continu hoort. Ook haar actieve kennis van het Nederlands is sterk, omdat ze op school en met haar vrienden Nederlands moet spreken om begrepen te worden. Die gewoonte neemt ze mee naar huis en aangezien de ouders haar taalkeuze niet bijsturen in gevallen waar Mandarijn gesproken wordt, spreekt ze telkens Nederlands. De actieve taalbeheersing van Qi in het Mandarijn, die tijdens het moment van de opnames toch al bijna vijf is, blijft mede daardoor opvallend afwezig.

Meer algemeen zijn onze bevindingen een illustratie van hoe een taalbeleid niet alleen een theoretisch gegeven is maar dat er ook in de praktijk een beleid gevoerd wordt, met andere woorden dat de praktijken evenzeer deel uitmaken van het taalbeleid (Spolsky 2004; Johnson 2013). De interactie tussen de in het theoretische gedeelte besproken componenten van gezinstaalbeleid vinden we duidelijk

terug in onze data: om ervoor te zorgen dat hun dochters ook Mandarijn zouden leren, hebben de ouders gekozen voor een bepaalde formule (*taalmanagement*), op basis van bepaalde overtuigingen over het belang van de kennis van het Nederlands en het Mandarijn (*taalideologieën*), en op basis van hun (taal)leerparcours (zie ook Van Mensel & Deconinck 2017). Hoewel het nog te vroeg is om nu al een definitief besluit te nemen over de uitkomst van het gekozen gezinstaalbeleid – de meisjes zijn nog erg jong – kunnen we toch al voorzichtig opperen dat die vermoedelijk niet helemaal overeen zal komen met de oorspronkelijke doelstelling. Immers, in de geobserveerde taalpraktijken (*taalgebruiken*) bemerken we toch een ander patroon dan het vooropgestelde, vooral omdat de ouders heel erg tolerant zijn ten opzichte van het taalgebruik van de dochters. De reactie van de ouders op de taalkeuze van hun kinderen doet erg denken aan wat onderzoekers als Luyckx (2003 en 2005), Gafaranga (2010 en 2011) of Fogle & King (2013) vaststellen, namelijk dat kinderen invloed uitoefenen op de taalgebruiken binnen het gezin en zo een taalverschuiving in de hand kunnen werken. Fogle & King (2013) stellen daarom ook voor om gezinstaalbeleid te beschouwen als iets wat ontstaat en evolueert tijdens de interacties tussen ouders en kinderen, als een proces dat zowel top-down elementen (expliciete door de ouders genomen beslissingen in verband met taalkeuze) als bottom-up elementen (het zich verzetten of het onderhandelen van deze beslissingen door de kinderen) omvat. Wel moet bij dit gezin worden opgemerkt dat het in de eerste plaats de beslissing van de moeder is geweest om het oorspronkelijke taalkeuzebeleid (thuis enkel Mandarijn) aan te passen die het huidige patroon mee mogelijk heeft gemaakt. Het is niet zo dat de kinderen de taal van buiten het gezin hebben ‘meegebracht’, wat wel vaker voorkomt met oudere kinderen. Deze beslissing van de moeder is bovendien expliciet verankerd in haar eigen parcours als dochter van migranten; ze wil dat haar dochters zo weinig mogelijk verschillen van ‘de echte lokale Belg’. Zulke overwegingen zijn uiteraard een echo van bredere maatschappelijke ideologische discoursen rond inburgering en integratie waarop we hier echter niet verder kunnen ingaan.

Het in kaart brengen van (zowel het theoretische als het praktische luik van) gezinstaalbeleid helpt ons niet alleen om inzicht te verkrijgen in factoren die een invloed uitoefenen op de taalverwerving van kinderen in meertalige gezinnen, maar ook geeft het ons een blik op processen die het behoud of het verdwijnen van minderheidstalen in een globaliserende maatschappij in de hand werken. In deze gevalstudie hebben we concreet gekeken naar het gezinstaalbeleid in een Chinees migrantengezin in België. Zoals eerder vermeld bestaat er over deze groep migranten – waarvan vaak wordt gesteld dat ze erg discreet zijn, als het ware ‘onzichtbaar’ (CGKR 2006) – nog maar weinig literatuur. Het onderzoek van Pang (1998 en 2008) vormt hierop een uitzondering, en we kunnen stellen dat haar bevindingen bevestigd worden door de uitspraken van het ouderpaar in onze studie. Ook zijn er heel wat parallellen te trekken tussen ons onderzoek en internationale studies naar gezinstaalbeleid bij Chinese migrantengezinnen (e.g. Wei 1994; Raschka, Wei & Lee 2002; Curdt-Christiansen 2009). In welke mate deze resultaten veralgemeenbaar zijn naar de volledige populatie van dergelijke gezinnen zal verder onderzoek moeten uitwijzen.⁴

4 Graag willen we Shu, Bei, Qin en Lin bedanken voor hun bereidwilligheid om deel te nemen aan dit onderzoek. Dank ook aan Wouter Brauns voor het herlezen van een eerste versie van deze tekst, en aan beide reviewers en Hans Van de Velde voor hun uiterst nuttige opmerkingen en suggesties.

Bibliografie

- Blum-Kulka 1997 – S. Blum-Kulka, *Dinner Talk: Cultural patterns of sociability and socialization in family discourse*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 1997.
- CGKR 2005 – CGKR, *Chinese migratie naar België. Trends en vooruitzichten*. <http://www.myria.be/nl/publicaties/chinese-migratie-naar-belgie-trends-en-vooruitzichten>; geraadpleegd op 28 juni 2017.
- CGKR 2006 – CGKR, *Jaarverslag Centrum 2005*. <http://unia.be/nl/publicaties-statistieken/publicaties/jaarverslag-2005>; geraadpleegd op 28 juni 2017.
- CGKR 2013 – CGKR, *Migraties en migrantenpopulaties in België: statistisch en demografisch verslag*. <http://www.myria.be/nl/publicaties/statistische-en-demografisch-verslag-2013>; geraadpleegd op 28 juni 2017.
- Cheng & Kuo 2000 – S. Cheng & W.H. Kuo, 'Family socialization of ethnic identity among Chinese American pre-adolescents'. In: *Journal of Comparative Family Studies* 31 (2000) 4, p. 463-484.
- Curdtt-Christiansen 2009 – X.-L. Curdtt-Christiansen, 'Invisible and visible language planning: ideological factors in the family language policy of Chinese immigrant families in Quebec'. In: *Language Policy* 8 (2009) 4, p. 351-375. doi:10.1007/s10993-009-9146-7
- Curdtt-Christiansen 2013 – X.-L. Curdtt-Christiansen, 'Family language policy: Sociopolitical reality versus linguistic continuity'. In: *Language Policy* 1 (2013) 12, p. 1-6.
- Curdtt-Christiansen 2016 – X.-L. Curdtt-Christiansen, 'Conflicting language ideologies and contradictory language practices in Singaporean bilingual families'. In: *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 37 (2016) 7, p. 694-709. doi: 10.1080/01434632.2015.1127926
- De Houwer 1983 – A. De Houwer, 'Some aspects of the simultaneous acquisition of Dutch and English by a three-year-old child'. In: *Nottingham Linguistic Circular* 12 (1983), p. 106-129.
- De Houwer 1990 – A. De Houwer, *The Acquisition of Two Languages from Birth: a Case Study*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990.
- De Houwer 2004 – A. De Houwer, 'Trilingual input and children's language use in trilingual families in Flanders'. In: C. Hoffmann & J. Ytsma (eds.), *Trilinguals in family, school, and community*. Clevedon: Multilingual Matters, 2004, p. 118-138.
- De Houwer 2007 – A. De Houwer, 'Parental language input patterns and children's bilingual use.' In: *Applied psycholinguistics* 28 (2007) 3, p. 411-424.
- De Houwer 2009 – A. De Houwer, *Bilingual first language acquisition*. Bristol / Buffalo, NY: Multilingual Matters, 2009.
- De Houwer & Bornstein 2016 – A. De Houwer & M.H. Bornstein, 'Bilingual mothers' language choice in child-directed speech: Continuity and change'. In: *Journal of Multicultural and Multilingual Development* 37 (2016) 7, p. 680-693. doi: 10.1080/01434632.2015.1127929
- Dumanig, David & Shanmuganathan 2013 – F.P. Dumanig, M.K. David & T. Shanmuganathan, 'Language choice and language policies in Filipino-Malaysian families in multilingual Malaysia'. In: *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 34 (2013) 6, p. 582-596.
- Fogle 2012 – L.W. Fogle, *Second language socialization and learner agency: Adoptive family talk*. Clevedon: Multilingual Matters, 2012.
- Fogle 2013 – L.W. Fogle, 'Parental ethnotheories and family language policy in transnational adoptive families'. In: *Language Policy* 12 (2013) 1, p. 83-102.
- Fogle & King 2013 – L.W. Fogle & K. King, 'Child Agency and Language Policy in Transnational Families'. In: *Issues in Applied Linguistics* 19 (2013), p. 1-25.
- Gafaranga 2010 – J. Gafaranga, 'Medium request: talking language shift into being'. In: *Language in Society* 39 (2010) 2, p. 241-270. doi:10.1017/S0047404510000047
- Gafaranga 2011 – J. Gafaranga, 'Transition space medium repair: Language shift talked into being'. In: *Journal of Pragmatics* 43 (2011) 1, p. 118-135.
- Gardner-Chloros 2009 – P. Gardner-Chloros, *Code-switching*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
- Geldof 2013 – D. Geldof, *Superdiversiteit*. Leuven: ACCO, 2013.
- Gordon 2009 – C. Gordon, *Making Meanings, Creating Family*. Oxford: Oxford University Press, 2009.
- Gorman 1998 – J.C. Gorman, 'Parenting attitudes and practices of immigrant Chinese mothers of adolescents'. In: *Family Relations* 47 (1998), p. 73-80.
- Hua & Wei 2016 – Z. Hua & L. Wei, 'Transnational experience, aspiration and family language policy'.

- In: *Journal of Multilingual and Multicultural Development*. doi: 10.1080/01434632.2015.1127928
- Jaspers 2005 – J. Jaspers, 'Linguistic sabotage in a context of monolingualism and standardization'. In: *Language and Communication* 25 (2005) 3, p. 279-297.
- Johnson 2013 – D.C. Johnson, 'Introduction: Ethnography of language policy'. In: *International Journal of the Sociology of Language* 219 (2013), p. 1-6.
- Johnson & Ricento 2013 – D.C. Johnson & T. Ricento, 'Conceptual and theoretical perspectives in language planning and policy: Situating the ethnography of language policy'. In: *International Journal of the Sociology of Language* 219 (2013), p. 7-21.
- King, Fogle & Logan-Terry 2008 – K.A. King, L. Fogle & A. Logan-Terry, 'Family language policy'. In: *Language and Linguistics Compass* 2 (2008) 5, p. 907-922. doi:10.1111/j.1749-818X.2008.00076.x
- King & Logan-Terry 2008 – K.A. King & A. Logan-Terry, 'Additive bilingualism through family language policy: Strategies, identities and interactional outcomes'. In: *Calidoscopio* 6 (2008) 1, p. 5-19.
- Kroskrity 2004 – P.V. Kroskrity, 'Language ideologies'. In: A. Duranti (ed.), *A companion to linguistic anthropology*. Malden, MA: Blackwell Publishing, 2004, p. 496-517.
- Kuo 1974 – E.C.Y. Kuo, 'The Family and Bilingual Socialization: A Sociolinguistic Study of a Sample of Chinese Children in the United States'. In: *The Journal of Social Psychology* 92 (1974) 2, p. 181-191.
- Lanza 2007 – E. Lanza, 'Multilingualism and the family'. In: L. Wei & P. Auer (eds.), *Handbook of Multilingualism and Multilingual Communication*. Berlin: Mouton de Gruyter, 2007, p. 45-67.
- Li 2001 – J. Li, 'Expectations of Chinese immigrant parents for their children's education: The interplay of Chinese tradition and the Canadian context'. In: *Canadian Journal of Education/Revue canadienne de l'éducation* (2001), p. 477-494.
- Li 2006a – G. Li, 'Biliteracy and trilingual practices in the home context: Case studies of Chinese-Canadian children'. In: *Journal of Early Childhood Literacy* 6 (2006) 3, p. 355-381.
- Li 2006b – G. Li, 'What Do Parents Think? Middle-Class Chinese Immigrant Parents' Perspectives on Literacy Learning, Homework, and School-Home Communication'. In: *School Community Journal* 16 (2006) 2, p. 27-46.
- Liao & Larke 2008 – L.Y. Liao & P.J. Larke, 'The Voices of Thirteen Chinese and Taiwanese Parents Sharing Views about their Children Attending Chinese Heritage Schools'. In: *USA-China Education Review* 5 (2008) 12, p. 1-8.
- Liddicoat 2011 – A.J. Liddicoat, *An Introduction to Conversation Analysis*. Second edition. London: Continuum, 2011.
- Liu 2008 – R. Liu, 'Maintaining Chinese as a heritage language in the United States: What really matters?'. In: *Arizona Working Papers in SLA & Teaching* 15 (2008), p. 37-64.
- Liu e.a. 2009 – L. Liu, A.D. Benner, A.S. Lau & S.Y. Kim, 'Mother-Adolescent Language Proficiency and Adolescent Academic and Emotional Adjustment among Chinese American Families'. In: *Journal of Youth and Adolescence* 38 (2009) 4, p. 572-586.
- Luyckx 2003 – A. Luyckx, 'Weaving languages together: Family language policy and gender socialization in bilingual Aymara households'. In: R. Bayley & S. Schecter (eds.), *Language socialization in bilingual and multilingual societies*. Clevedon: Multilingual Matters, 2003, p. 25-43.
- Luyckx 2005 – A. Luyckx, 'Children as socializing agents: Family language policy in situations of language shift'. In: J. Cohen, K.T. McAlister, K. Rolstad, & J. MacSwan (eds.), *ISB4: Proceedings of the 4th International Symposium on Bilingualism*. Somerville, MA: Cascadilla Press, 2005, p. 1407-1414.
- Meng & Miyamoto 2012 – H. Meng & T. Miyamoto, 'Input and output in code switching: a case study of a Japanese-Chinese bilingual infant'. In: *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism* 15 (2012) 4, p. 393-415. doi:10.1080/13670050.2012.665826
- Pan 1995 – B.A. Pan, 'Code negotiation in bilingual families: "My body starts speaking English"'. In: *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 16 (1995), p. 315-328.
- Pang 1993 – C. Pang, *Tussen inpassing en identiteit: de Chinese gemeenschap in België*. Leuven: HIVA, 1993.
- Pang 1998 – C.L. Pang, 'Invisible visibility: intergenerational transfer of identity and social position of Chinese women in Belgium'. In: *Asian and Pacific Migration Journal* 7 (1998) 4, p. 433-452. doi:10.1177/011719689800700402
- Pang 2008 – C.L. Pang, '"Chineseness" and diversity: an exploratory analysis of second generation

- Chinese identity in Belgium'. In: *Kolor: Journal on Moving Communities* 1 (2008), p. 41-48.
- Parker 1998 – D. Parker, 'Chinese People in Britain: Histories, Futures and Identities'. In: G. Benton & F.N. Pieke (eds.), *The Chinese in Europe*. London: Macmillan, 1998, p. 67-95.
- Pavlenko ter perse – A. Pavlenko, 'Superdiversity and why it isn't: Reflections on terminological innovation and academic branding'. In: *Sloganizations in language education discourse*. https://www.researchgate.net/publication/314208015_Superdiversity_and_why_it_isn't_final_version_in_press_2017; geraadpleegd op 28 juni 2017.
- Piller 2001 – I. Piller, 'Private language planning: the best of both worlds'. In: *Estudios de Sociolingüística* 2 (2001) 1, p. 61-80.
- Quay 2008 – S. Quay, 'Dinner conversations with a trilingual two-year-old: language socialization in a multilingual context'. In: *First Language* 28 (2008) 1, p. 5-33. doi:10.1177/0142723707083557
- Raschka, Wei & Lee 2002 – C. Raschka, L. Wei & S. Lee, 'Bilingual development and social networks of British-born Chinese children'. In: *International Journal of the Sociology of Language* 153 (2002), p. 9-25.
- Ren & Hu 2013 – L. Ren & G. Hu, 'Prolepsis, syncretism, and synergy in early language and literacy practices: a case study of family language policy in Singapore'. In: *Language Policy* 12 (2013) 1, p. 63-82.
- Romaine 1995 – S. Romaine, *Bilingualism*. Oxford: Blackwell, 1995.
- Rontu 2007 – H. Rontu, 'Codeswitching in triadic conversational situations in early bilingualism'. In: *International Journal of Bilingualism* 11 (2007) 4, p. 337-358.
- Shohamy 2006 – E. Shohamy, *Language policy*. London: Routledge, 2006.
- Smith-Christmas 2016 – C. Smith-Christmas, *Family Language Policy. Maintaining an Endangered Language in the Home*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2016.
- Spolsky 2004 – B. Spolsky, *Language policy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
- Spolsky 2012 – B. Spolsky, 'Family language policy – the critical domain'. In: *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 33 (2012) 1, p. 3-11.
- Tannen, Kendall & Gordon 2007 – D. Tannen, S. Kendall & C. Gordon, *Family Talk. Discourse and Identity in Four American Families*. Oxford: Oxford University Press, 2007.
- Tannenbaum 2003 – M. Tannenbaum, 'The multifaceted aspects of language maintenance: A new measure for its assessment in immigrant families'. In: *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism* 6 (2003) 5, p. 374-393.
- Tannenbaum 2012 – M. Tannenbaum, 'Family language policy as a form of coping or defence mechanism'. In: *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 33 (2012) 1, p. 57-66. doi:10.1080/01434632.2011.638074
- Tannenbaum & Berkovich 2005 – M. Tannenbaum & M. Berkovich, 'Family relations and language maintenance: Implications for language educational policies'. In: *Language Policy* 4 (2005) 3, p. 287-309.
- Trudell & Klaas 2010 – B. Trudell & A. Klaas, 'Distinction, integration and identity: Motivations for local language literacy in Senegalese communities'. In: *International Journal of Educational Development* 30 (2010), p. 121-129.
- Tseng & Fuligni 2000 – V. Tseng & A.J. Fuligni, 'Parent-Adolescent Language Use and Relationships among Immigrant Families with East Asian, Filipino, and Latin American Backgrounds'. In: *Journal of Marriage and Family* 62 (2000) 2, p. 465-476.
- Van Mensel 2014 – L. Van Mensel, *Language labels, language practices. A multiple case study of parents with children enrolled in Dutch-medium education in Brussels*. PhD dissertation, University of Namur, 2014.
- Van Mensel 2015 – L. Van Mensel, 'Children and choices. The effect of macro language policy on the individual agency of transnational parents in Brussels'. In: *Language Policy* 15 (2015), p. 547-560. doi: 10.1007/s10993-015-9391-x
- Van Mensel 2016 – L. Van Mensel, 'Being a francophone parent in Dutch-medium education in Brussels: a tale of tensions and competing discourses'. In: *Minorités linguistiques et société* 7 (2016), p. 195-211.
- Van Mensel te verschijnen – L. Van Mensel, 'Multilingual family practices: an interactional study'. In: G. Caliendo, R. Janssens, S. Slembrouck & P. Van Avermaet (eds.), *Urban multilingualism in the European Union: bridging the gap between language policies and language practices*. Berlijn: Mouton de Gruyter, verwacht 2018.
- Van Mensel & Deconinck 2017 – L. Van Mensel & J. Deconinck, 'Language learning motivation and

- projected desire: an interview study with parents of young language learners’. In: *Journal of Bilingualism and Bilingual Education* (2017). <http://www.tandfonline.com/eprint/mmQMBZhS6eW-fz6p3myf9/full>
- Vertovec 2007 – S. Vertovec, ‘Super-diversity and its implications’. In: *Ethnic and Racial Studies* 30 (2007) 6, p. 1024-1054.
- Wei 1994 – L. Wei, *Three Generations Two Languages One Family*. Clevedon: Multilingual Matters, 1994.
- Wei & Moyer 2008 – L. Wei & M.G. Moyer, *Research Methods in Bilingualism and Multilingualism*. Oxford: Wiley-Blackwell, 2008.
- Wong Fillmore 2000 – L. Wong Fillmore, ‘Loss of family languages: Should educators be concerned?’ In: *Theory into Practice* 39 (2000), p. 203-210.
- Wu 2005 – C. Wu, ‘Attitude and behavior toward bilingualism for Chinese parents and children’. In: *Proceedings of the 4th International Symposium on Bilingualism* (2005), p. 2385-2394.
- Zhang 2004 – D. Zhang, ‘Home language maintenance among second generation Chinese American children’. In: *Working Papers in Educational Linguistics* 19 (2004) 2, p. 33-53.

Adres van de auteur

Pluri-LL
 Université de Namur
 61, rue de Bruxelles
 B-5000 Namur
 België
luk.vanmensel@unamur.be

Bijlage 1 Transcriptiecodes (gebaseerd op Liddicoat 2011)

Onduidelijke passage: --(x woorden)--

Stiltes: (x'y")

Verlenging van de klank: korte verlenging;, lange verlenging::, extra lange verlenging::: ::

Luiders uitgesproken woord: WOORD

Gelijktijdige uitingen: in lijn eronder op dezelfde hoogte van woord of klank waarmee het samenvalt, beide passages aan het begin gemarkeerd met [

Bijvoorbeeld

Ik ga naar bui[ten.

[Wacht op mij.

Onderbreking: <<

Onafgewerkt woord of zin: woord_

Non-verbale acties: (activiteit)

Passage van code-switching: *passage*

Eigen vertaling: vertaling

Eigen aanvullende informatie: //informatie//

Indienen van kopij

Kopij wordt bij voorkeur ingediend als attachment bij een e-mail. Bij toesturing via gewone post dient de kopij te worden ingeleverd op twee prints, met vermelding van het aantal woorden. Behoud altijd zelf een kopie van de kopij.

Door de redactie aanvaarde kopij geldt als definitieve tekst. Wijzigingen in de drukproeven, anders dan verbeteringen van zetfouten, kunnen de auteur in rekening worden gebracht door de uitgever.

Met het inleveren van kopij geeft de auteur toestemming voor digitale publicatie op de website van *TNTL* en van de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL).

Omvang

De maximale omvang van een artikel bedraagt 10.000 woorden, inclusief noten en bibliografie. Het artikel dient te beginnen met de titel en de auteursnaam, gevolgd door een samenvatting in het Engels van ten hoogste 100 woorden. Vermeld na de hoofdttekst het adres van de auteur. Indien gewenst kan ook het e-mailadres worden vermeld.

Een boekbeoordeling beslaat in de regel 750-1500 woorden. Deze begint met een titelbeschrijving van het besproken werk (uitgever, ISBN en prijs vermelden) en eindigt met de naam van de bespreker.

Richtlijnen voor het te hanteren verwijzingssysteem en voor de opmaak van de kopij zijn te vinden op de *TNTL*-website, www.tntl.nl.

Overdrukken

Auteurs van artikelen ontvangen 10 gratis overdrukken van hun bijdrage. Auteurs van een boekbeoordeling of een signalement ontvangen een elektronische overdruk van hun bespreking.

Het paragraafteken verschijnt in de omgeving waar de auteurswisseling moet hebben plaatsgevonden en op een punt waar een opmerkelijke verandering in het verhaalverloop plaatsvindt (Waleweins verliefdheid). Daarom menen wij op grond van een vergelijking met andere continuatiewerken dat het paragraafteken een belangrijke bevestiging is van onze hypothese dat Vostaert aan het woord kwam daar waar Walewein plotseling verliefd blijkt te zijn. Dat zou betekenen dat het liefdesverhaal in de *Roman van Walewein* niet een van meet af aan geïntegreerd onderdeel van het geheel is, maar de eigen bijdrage van Pieter Vostaert als continuator van Pennincs onvoltooide werk.

